

PLAYING MULTIPART MUSIC:
SOLO AND ENSEMBLE TRADITIONS IN EUROPE.
EUROPEAN VOICES IV

EDITORS: URLICH MORGENSTERN AND ARDIAN AHMEDAJA

Wien-Köln: Böhlau Verlag, 2022.

ISBN 978-3-205-21409-0

Четврто издање у угледној едицији *European Voices: Playing Multipart Music: Solo and Ensemble Traditions in Europe* посвећено је вишегласној инструменталној музици и то оној која се изводи на појединачним инструментима, као и оној која је резултат музицирања ансамбала. Уредници издања, етномузиколози Улрих Моргенштерн (Ulrich Morgenstern) и Ардијан Ахмедаја (Ardian Ahmedaja), окупили су четрнаесторо аутора из чак једанаест земаља (Србија, Мађарска, Италија, Литванија, Румунија, Пољска, Русија, Аустрија, Чешка, Њемачка, Словачка), чиме је, прије свега, обезбијеђен увид у различите традиције вишегласног свирања. Овај обимни зборник (319 страна) садржи, како поднаслов и сугерише, двије цјелине, од којих се у једној нашло четири, а у другој шест студија. Централном дијелу зборника претходе уводне ријечи уредника (стр. 9–21), текст написан у част недавно преминулог колеге, аустријског етномузиколога Рудолфа Пича (Rudolf Pietsch), (стр. 23–25), а на крају се налазе списак аудио-визуелних примјера (стр. 287), биљешке о сарадницима, ауторима радова (стр. 295–298), индекс имена и појмова (стр. 299–319) и компакт-диск с аудио и видео примјерима који илуструју публиковане студије као прилог укупном издању.

Уреднички текст доноси подсјећање на претходна издања у овој едицији и разлозима фокусирања на инструменталну вишегласну музику која је, овом приликом, препозната као област за дубља истраживања у оквиру разноликих народних музичких феномена. У вези с тим, предочена су различита тумачења појединих битних и често кориштених термина попут *polyphonic* (полифоно) и *multipart* (вишегласно), да би се дошло до израза *multipart music* (вишегласна музика), затим су представљени различити историјски извори о солистичкој вишегласној инструменталној пракси још од њених првих помена (2450. г. п. н. е.) и тумачење „доминације” гудачких, односно касније дувачких ансамбала у пракси, а назначен је и обим досадашњих њених проучавања. Уредници су се такође осврнули на садржај и квалитете зборника, као и на посебне разлоге

посвећивања овог зборника Рудолфу Пичу. На овај аспект уводника надовезује се сјећање на Пича из пера колеге и пријатеља Бернарда Гараја (Bernard Garaj), који је подсјетио на заслуге овог уваженог етномузиколога и истакао његов допринос аустријској и европској етномузикологији.

Изузетну част српској етномузикологији чини одлука уредника да зборник отвори студија Данке Лајић Михајловић, која се овом приликом бавила утицајем вишегласних инструмената на трансформацију текстуре српске инструменталне традиционалне музике, те је студију насловила ријечима једног гајдаша – свог теренског сарадника – „*Every village had bagpipes... and than the accordions arrived. The Influence of Multipart Instruments on Textural Transformations of Serbian Traditional Instrumental Music*”, (стр. 29–56). Изузетно захтјевно сагледавање музичке текстуре у дијакронији, конкретно односа традиционалне музике реализоване на трогласним гајдама, а потом на хармоникама, укључује и компарацију инструмента као конструкција и потенцијала, те инструменталне музике као резултата музичког мишљења у одређеним културно-историјским околностима, дакле, идентификацију различитих фактора који су довели до одређених промјена.

Гајде су, као инструмент чија конструкција подразумева вишегласну музику, у овом зборнику заузеле посебно мјесто, те су биле тема још двију студија. Прву потписују Андор Вег (Andor Végh) и Жомбор Хорват (Zsombor Horvát), настојећи да анализирају опстанак и трансформацију солистичких вишегласних инструмената и инструменталних ансамбала у Панонији („*The Survival and Transformation of Solo Multipart Instruments and Instrumental Ensemble Music in Panonia*”), (стр. 57–70). Овај рад има за циљ да прикаже вишеструке динамичне процесе промјена у оквиру инструменталне праксе панонске регије у Мађарској, Србији и Хрватској кроз свирку на гајдама од двадесетих година прошлог вијека, па до савременог периода.

Никола Скалдафери (Nicola Scaldaferrì) бави се гајдама из планинске регије Полино у јужној Италији, а његова студија носи назив „*The Bagpipes in the Mount Pollino Area (Southern Italy), Monographology and Musical Repertoires*” (стр. 71–93). Аутор говори о двама различитим типовима гајди (*surdulina zampogna* и *a chiave*), компаративно анализирајући њихове ерголошке особености, системе музичког мишљења извођача, начине учења и преношења знања и вјештина везаних за њих усменим путем, а дотакао се и важног питања репертоара и савременог контекста свирања на овим инструментима.

Гајла Кирдијене (Gaila Kirdienė) у зборнику је представила резултате својих проучавања литванских народних гудачких инструмената и свирања на њима („*Eastern Lithuanian Drone Fiddling, Solo, with Voice or Other Instruments*” (стр. 95–129)). Повезујући исходе квалитативног истраживања и структуралне анализе музике, ауторка је дала приказ виолинског (солистичког) свирања уз пјевање и у различитим инструменталним ансамблима, техника и стилова

извођења, затим значаја, перцепција и процјена музичара и њихових заједница у односу на ову специфичну технику свирања и(ли) вокално-инструменталног облика исказаног кроз бордун.

Други дио зборника, који доноси радове о традицијама свирања у (мањим) саставима, отвара текст Сперанце Радулеску (Speranța Rădulescu) „A Peculiar Form of Multipart Music in Romania and the Notation Issues it Entails” (стр. 133–155). У питању је рад о специфичним извођењима, прије свега инструменталним, затим и неколико вокално-инструменталних ансамбала, чије је вишегласно музицирање анализирано на основу лирских пјесама. Проучавани састави дјелују у појединим регијама Румуније (Марамуреш, Молдавија, Банат), те су по питању структуре изабрани као примјери необичне, слободније форме које користе *parlando rubato* ритам, богату орнаментуку, а описани су и контекст извођења, извођачки приступ и „кованица” која је произашла из таквог музицирања – *хејерофонија с хармонском џрајџом*, што је додатно укључило промишљање о значајном питању нотације управо таквих извођења.

Различити аспекти групног музицирања на примјерима из централно-источне Европе били су тема о којој је писао Пјотр Далиг (Piotr Dahlig) у чланку „Creative Teamwork among Musicians as an Introduction to Multipart Playing Examples from Central-Eastern Europe” (стр. 157–177). Аутор је истакао, с једне стране, друштвену функцију, музички интегритет, техничке могућности инструмената и процесе стварања музичке структуре, а с друге музичко понашање инструменталиста у складу с њиховим психичким, односно кинетичким активностима, за које је понудио и основу типологије.

О феномену традиционалне композиције, њене структуре, реализације, (усменог) преношења, врстама гуцулских инструменталних састава и музичких жанрова говори Викторија Мацијевска (Victoria Maciejewska) у раду насловљеном „Specifics of Compositional Structuring in the Traditional Instrumental Ensemble Music of Hutsuls” (стр. 179–212). Акцент истраживања је на свирању у ансамблима и сложеним облицима испољеним кроз вишегласје током наступа (кроз три функционална нивоа свирања), анализи партитура, тј. транскрипцији гуцулске инструменталне традиције и дефинисању одређених музичких термина као што је *имајинарна џарџиџура*.

„Instrumental Folk Music in Tyrol since the 19th Century” (стр. 213–247) јесте наслов рада аутора Томаса Нусбаумера (Thomas Nussbaumer), који сагледава инструменталну народну музику Тирола у оквиру ширег подручја Алпа. Аутор је тако приказао и музичке традиције, инструментаријум у поменутој регији почев од 19. вијека, уз реферирање на претходне изворе и истраживања. Сеоски гудачи и њихова улога у музичком животу, уз дуваче који су на подручју данашње Чешке Републике (тадашње Бохемије) присутни бар од 1811. године, такође су анализирани у смислу музичког репертоара, нотних записа, распрострањености инструмената и начина извођења, односно свирања на њима. Приказани су и

различити музички састави закључно с промјенама у инструменталној народној музици Тирола крајем прошлог вијека.

У чланку о Јиржију Хартлу, учитељу из сјеверне Бохемије (данас Република Чешка), „Jiří Hartl (1781–1849), a Teacher from Northern Bohemia: The Dance Repertoire of his Band in the Light of his Manuscript Heritage” (стр. 249–268), аутор Здењек Вејвода (Zdeněk Vejvoda) представља записе инструменталне музике с краја 19. и почетка 20. вијека које је Хартл сакупио као свестрани прегалац у култури. Вејвода даје увид у Хартлов живот, његов музички састав и поменуте рукописе, проблематизујући ауторство над појединим записима. Чланак у ширем смислу освјетљаје улогу учитеља у стварању и обликовању националне музичке културе.

Зборник закључује рад у којем се трага за одговором на дилему да ли је структура дувачких састава у Литванији дио традиције или практичних, примјенљивих, исплативих пракси у садашњаци. Ријеч је о чланку Руте Жарскијене (Rūta Žarskienė) „The Structure of Brass Ensembles in Lithuania: Tradition or Pragmatism?” (стр. 269–285), која је кроз историјски развој ансамбала овог типа, њихову структуру крајем 19. и почетком 20. вијека и приказ разнородних промјена, дала допринос свеобухватном разумијевању њиховог функционисања, односно модификацијама у народној музичкој традицији Литванаца, што се може примијенити и на друге сродне традиције.

Додатна особитост зборника *European Voices IV* огледа се и у поштовању важности прилога студија, датих у овом случају на компакт-диску, с обзиром на врсту примарних извора – аудио и видео примјера. На тај начин омогућено је склапање обухватније слике о музичким феноменима којима су посвећене студије у овом зборнику.

Иако није ексклузивност европских музичко-фолклорних традиција, јесте њихов важан квалитет и управо проучавање облика гдје се појављује вишегласна музика, затим репертоара који се тим путем изводи, ареалних специфичности у том смислу и слично, што свакако представља велики допринос свјетској етномузикологији. За разлику од сразмерно велике пажње за вокалну вишегласну музику, истраживања инструменталних облика у оквиру етномузиколошких проучавања традиционалне народне музике, па и публикација које се базирају на њиховим резултатима, далеко је мање, што је знатно унапријеђено овим зборником као резултатом вишегодишњег рада еминентних етномузиколога – аутора студија и уредника издања.

Грађа за ове студије, одабрана из различитих националних/етничких традиција и представљена кроз теме у којима се фокусирају разноврсни феномени из домена вишегласне инструменталне музике, те палета примјењених истаживачких методологија, теоријских упоришта и аналитичких приступа, у коначници дају широк увид у инструменталне и вокално-инструменталне облике укључујући и њихов стил, репертоар, понашање извођача при

интерпретацији и начине музичког мишљења, као истовремено базично сродне и локално карактеристичне. На тај начин подстичу се будућа ареална, регионална истраживања инструменталне музике, али и пажња усмјерена ка дијахронији, историографским проучавањима, као и интересовања за ванмузичке елементе који утичу на музичко схватање и опхођење извођача и заједница, везано за инструменталну музику. Захваљујући преданом архивском, а посебно теренском раду ауторâ студија, њиховој неспоредној сарадњи с носиоцима истраживаних традиција која је у темељу зборника, ово издање је намијењено не само етномузиколозима, него и извођачима, баштинарима и љубитељима инструменталних традиција, као и истраживачима у другим хуманистичким наукама чија интересовања могу укључити народне музичке инструменте и традиционалну музику у ширем смислу.

Зорана Гуја Дражеџа